

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для курсу за вибором
«ПРИКЛАДНА ЕКОНОМІКА»
Назаренко Тетяна Геннадіївна
доктор педагогічних наук, професор.,
головний науковий співробітник,
завідуюча відділу навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України

Програма має гриф «Схвалено для використання у закладах загальної середньої освіти» предметною комісією з економіки Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, Лист № 22.1/12-Г-427 від 26.06.2018 р.

Рецензенти:

Криловець Микола Григорович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Тросяк Світлана Дмитрівна, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України, кандидат педагогічних наук, директор гімназії № 143 міста Києва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс за вибором «Прикладна економіка» пропонується для вивчення в ліцеї і на розсуд вчителя може вивчатися протягом одного семестру, одного року або двох років. Загальна кількість складає 35 годин.

Виховну і розвивальну спрямованість даного курсу вчитель реалізує через методику його викладання. Саме тому доцільно створити на уроці атмосферу, що сприяє усвідомленню вивченого, формуванню позитивного мислення при навчанні через виховання законослухняності, патріотизму і активної життєвої позиції через розвиток інтересу до соціально-економічного життя суспільства.

Даний курс розширить світогляд учнів, збагатить їх активний словник з економічної термінології.

Мета курсу – надати можливість учням старшої ланки навчання ознайомитись із фундаментальною концепцією економіки, узнати про систему вільного підприємництва та сформуванню економічні та підприємницькі компетентності.

Завдання курсу:

- сформувати економічну, правову та етичну культуру учнів в сучасних економічних відносинах;
- охарактеризувати роль ринку та економічних стимулів в економічних системах різних країн;
- допомогти учням вільно визначатися в сучасних економічних відносинах;
- сформувати в учнів уявлення про головні риси системи вільного підприємництва, приділяючи особливу увагу приватній власності, системі вільного ціноутворення та конкуренції;
- розглянути чинники, що впливають на прийняття рішень у бізнесі;
- пояснювати учням важливість дотримання певних моральних принципів власниками, керівниками, виробниками та споживачами;
- надавати учням практичні поради щодо їх особистого споживання, заощадження, інвестування, страхування тощо;
- допомогти учням у виборі майбутньої професії.

Зміст програми визначено з урахуванням потреб суспільства та сучасних досягнень економічної науки. У програмі закладено принцип наступності при формуванні підприємницької компетентності.

Однією з головних особливостей програми є подача економічної теорії в контексті, наближеному до реалій сьогодення. Учні не тільки вивчають теорію, але й починають усвідомлювати свою роль громадянина, виробника та споживача. Результатом успішного засвоєння курсу має стати набуття учнями економічної та підприємницької компетентності, а також навичок, які вони застосовуватимуть у подальшому не тільки в професійному, а й в побутовому житті.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу	Наскрізнi змістові лінії
Тема 1. Вступ до економіки 6 год		
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> зміст понять: «обмеженість виробничих ресурсів», «витрати ресурсів», «альтернативні варіанти використання ресурсів», «альтернативна вартість»; «виробничі можливості» та «економічні системи»; «бідність». - <i>з'ясовує</i> недоліки глобальної економіки. - <i>розуміє</i> економічний зміст понять: «земля», «праця», «капітал», «здатність до підприємництва»; - <i>пояснює</i> зміст економіки як науки про обмежені можливості й вибір; - <i>з'ясовує</i> фактори виробництва та дії підприємців за умови обмеженості ресурсів. <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує:</i> особливості вирішення основних економічних проблем у різних економічних системах та критерії вибору одного з альтернативних варіантів розподілу ресурсів; - <i>виконує:</i> моделювання виробничого процесу; <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>оцінює</i> переваги суб'єктів економіки, що озброєнні економічними знаннями у споживанні, у виборі сфери діяльності, у підприємстві, у спілкуванні; - <i>оцінює</i> власні підприємницькі здібності; 	<p>Економіка в побуті людини. Економіка як наука про обмеженість ресурсів та вибір. Ресурсний потенціал економіки. Необхідність вивчення економіки. Професія економіста. Економічна поведінка людини. Господарювання. Міжпредметний зв'язок економіки з іншими науками. Фактори виробництва: природні ресурси, людські ресурси, капітал, підприємництво. Основні економічні проблеми.</p>	<p>Екологічна безпека та сталий розвиток Розмірковує про відповідальність людської господарської в тому числі економічної діяльності за стан ресурсного потенціалу</p> <p>Здоров'я і безпека Моделює життєві ситуації, вибирає допустимі форми економічної поведінки між людьми в суспільстві для безпеки життя і здоров'я.</p> <p>Громадянська відповідальність На конкретних прикладах формує відповідально професійний стиль життя.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність На конкретних прикладах формує підприємницький стиль життя.</p>

<p>- усвідомлює власне місце у економічних процесах.</p>		
<p>Практична робота <i>Побудувати схему міжпредметних зав'язків економіки</i></p>		
<p>Тема 2. Торгівля як елемент економіки (4 год).</p>		
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає зміст понять: «торгівля», «добровільний обмін», «видатки», «економічна вигода», «протекціонізм»; - розуміє та відрізняє добровільну і недобровільну торгівлю; - пояснює як створюється вартість і як збільшується загальне задоволення від процесу торгівлі - з'ясовує очікувані видатки на добровільну торгівлю <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналізує процес торгівлі; - виконує торгівельну діяльність. <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінює запропоновані предмети з точки зору відповідності «ціна - якість» 	<p>Причини торгівлі між людьми та країнами. Натуральне та товарне господарство. Світова торгівля. Торгівельні бар'єри. Політика протекціонізму. Платіжний баланс. Експорт та імпорт. Альтернативна вартість.</p>	<p>Підприємливість та фінансова грамотність Співвідносить власні і інтереси й потреби з наявними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства.</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток Застосовує технології моніторингу ресурсів і благ для забезпечення стійкого розвитку.</p> <p>Здоров'я і безпека Моделює життєві ситуації, необхідності формування екологічних потреб для безпеки життя і здоров'я.</p> <p>Громадянська відповідальність Усвідомлює важливість екологічного стилю життя в умовах сталого розвитку суспільства.</p>

- усвідомлює цінову вартість товару.

Практична робота

В магазині придбати продукти харчування та оцінити їх реальну вартість

Тема 3. Споживач у економіці.

Споживання заощадження та користування кредитом (5 год.)

<p>Знаннєвий компонент: визначає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зміст понять «потреби», «блага», «доходи», «використання доходів», «іпотечний кредит». <p>з'ясовує роль споживчих витрат у економічному зростанні.</p> <p>Діяльнісний компонент: встановлює джерела можливих доходів споживача та вартість речі, що купується в кредит.</p> <p>виконує:</p> <ul style="list-style-type: none"> - планування власного бюджету та бюджету родини. - облік власних доходів та витрат. - порівняння можливих варіантів заощадження та використання банківських вкладів. <p>складає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - форму написання скарги у зв'язку з порушенням прав споживача. <p>Ціннісний компонент: аналізує:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вплив послуг банків, страхових компаній та інших ощадних установ на кількість товарів і послуг, які отримують споживачі. - переваги та недоліки купівлі у кредит. 	<p>Споживач. Джерела доходів. Дохід від багатства. Значення заощаджень.</p> <p>Заощадження на випадок непередбачених витрат, або страхування. Купівля в кредит: вартість кредиту та річна ставка.</p> <p>Отримання та використання кредиту. Критерії видачі кредиту.</p> <p>Уряд і споживач. Бізнес і споживач. Права споживача та способи їх захисту.</p>	<p>Здоров'я і безпека Володіє методами оцінки про взаємозв'язок сертифікації товарів із здоров'ям людини.</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток Застосовує отриману інформацію в рамках сталого розвитку.</p> <p>Громадянська відповідальність На конкретних прикладах формує екологічний стиль життя.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки як споживача.</p>
--	--	--

- власні права як споживача та шляхи їх захисту.

Практична робота

Скласти за зразком договір про оренду житла між орендарем та орендодавцем

Тема 4. Гроші та фінансові установи. 6 год

Знаннєвий компонент:

- *визначає* економічне поняття «гроші», «кишенькові гроші», «функції грошей», «грошова пропозиція та її структура», «вартість грошей», «банківська система», «банківські депозити та резерви»;

- *розразняє* різні види грошей,

- *дає визначення* категоріям

«національні» та «міжнародні гроші», «готівкові» та «депозитні гроші», «електронні гроші», «грошова маса»,

- *пояснює* причини збільшення (зменшення) купівельної спроможності грошей,

- *розуміє* зміст функцій, що виконуються Національним банком України

Діяльнісний компонент:

- *наводить* приклади виконання грошима різних функцій,

- *знаходить та презентує*

Гроші та їх функції: засіб обміну, засіб платежу, міра вартості, засіб нагромадження. Види грошей: готівка, поточні рахунки, строкові депозити, інші чекові вклади, дорожні чеки, сучасні електронні гроші. кріптовалюта (біткойн). Готівкові та депозитні гроші.

Випуск грошей.

Зміна вартості грошей. Причини інфляції: інфляційний попит, ріст витрат.

Соціально-економічні наслідки інфляції.

Фінансові установи. Історія розвитку банківської системи: український і світовий досвід. Сучасна система банківських послуг. Збільшення грошової пропозиції. Національний банк України (НБУ) та напрямки його діяльності.

Суспільна корисність та купівельна спроможність грошей. Чинники, що

Здоров'я і безпека

Розуміє важливість маркування товарів для безпеки і здоров'я людини.

Підприємливість та фінансова грамотність

Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки як споживача.

Громадянська відповідальність

На основі маркування товарів критично оцінює інформацію.

Екологічна безпека та сталий розвиток

Застосовує отриману інформацію в рамках сталого розвитку.

<p>інформацію про показники грошової пропозиції та її структуру,</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>класифікує чинники</i> впливу на купівельну спроможність та стійкість національних грошей, - <i>наводить</i> показники, за якими оцінюється стійкість національної валюти; - <i>розв'язує</i> задачі за формулою Фішера; - розрахунок індексу споживчих цін (ІСЦ), розрахунок депозитного мультиплікатора. <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>оцінює</i> види грошей, що знаходяться в обігу та функції сучасних банків, послуги, що надаються місцевими банками та іншими фінансовими установами. - <i>усвідомлює</i> реальну корисність грошей в суспільстві та долає комплекси «грошоманії», - <i>оцінює</i> відповідальність, покладену на Центральний банк країни як гаранта загальної економічної рівноваги, стабілізації цін і курсу національної валюти та національної економічної безпеки	<p>визначають купівельну спроможність грошей.</p> <p>Курс національної валюти.</p> <p>Гроші та грошова реформа в Україні.</p> <p>Регулювання пропозиції грошей державою.</p>	
--	--	--

Практична робота
Написати твір на тему «Гроші у моєму житті»

Тема 5. Ведення підприємницької діяльності (12 год.)

Знансвий компонент:

- *пояснює* різницю між одноосібним підприємством, товариством та корпорацією;
- *з'ясовує* різницю між умовним та чистим ризиком та шляхи їх зниження;
- *висвітлює* необхідність додержання до етичних норм при прийнятті ділових рішень.

Діяльнісний компонент:

- *визначає* переваги та недоліки різних форм організації бізнесу;
- *розкриває* роль малого бізнесу і великих підприємств у ринковій економіці;
- *деталізує* відповідальність підприємця перед споживачем;
- *характеризує* структуру організації великих корпорацій.

Ціннісний компонент:

- *аналізує* статистичні дані щодо форм організації бізнесу;

Підприємництво та розвиток малого бізнесу. Організація нового бізнесу, переваги та ризику.

Форми організації бізнесу: одноосібне володіння, товариство, корпорація. Спеціальні форми організації бізнесу: S-корпорація, неприбуткові організації, державні підприємства, кооперативи, франчайзинг.

Організація великих корпорацій: отримання документа про реєстрацію та розробка статуту, акціонери, рада директорів.

Відповідальність підприємця перед покупцем: етика бізнесу, якість продукту, упаковка продукту, маркування продукту, безпека споживача.

Функції підприємця. Інтереси підприємця, громади та суспільства: відмінності та сучасні способи

Здоров'я і безпека

Аналізує залежність впливу вибору якісних продуктів харчування на здоров'я людини.

Підприємливість та фінансова грамотність

Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки як споживача.

Екологічна безпека та сталий розвиток

Презентує добірку матеріалів щодо вибору екологічно чистих продуктів.

Громадянська відповідальність

На основі маркування товарів критично оцінює інформацію.

<ul style="list-style-type: none"> - оцінює систематику українських фірм; - усвідомлює суспільну значущість соціальної відповідальності підприємця.	гармонізації. Соціальна відповідальність підприємця.	
<p style="text-align: center;">Практична робота: <i>Визначення особистої здатності до підприємництва</i></p> <p style="text-align: center;">Практична робота: <i>Розробка бізнес-плану проекту з створення конкретного продукту (послуги)</i></p>		

Наскрізнi змістові лінії

Метою вивчення наскрізної змістової лінії «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» є формування в учнів соціальної активності, відповідальності і екологічної свідомості, уміння розумно і раціонально користуватися природними ресурсами та економічними благами у рамках сталого розвитку.

Метою вивчення наскрізної змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» є формування ефективної та конструктивної участі члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, поважає закони та дотримується прав людини, проявляє активну громадянську позицію, а також опирається у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

Метою вивчення наскрізної змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» полягає в усвідомленні ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, формування у дітей бажання і мотивації дотримуватися здорового способу життя.

Метою вивчення наскрізної змістової лінії «**Підприємливість та фінансова грамотність**» є забезпечення кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів екоповедінки: вміння раціонально вести себе як споживач, приймати доцільні рішення, уміння генерувати нові ідеї та ініціативи з метою підвищення власного соціального статусу і добробуту та розвитку суспільства і держави.

Рекомендована література

1. Бицюра Ю.В. Економіка України в цифрах: Методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. – 128 с.
2. Бицюра Ю.В. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з економіки. 11 клас / Ю.В. Бицюра, Г.О. Горленко, С.Л. Капіруліна. – К.: Центр навчально-методичної літератури, 2014. – 95 с.
3. Ватаманюк О. Мікроекономіка. Навчальний посібник. – Львів: вид-во Львівського ун-ту, 2005. – 160 с.
4. Гальчинський А., Єщенко П. Економічна теорія. – Вища школа, 2007. – 503 с.
5. Горленко Г.О. Економіка (профільний рівень). Тренувальні вправи + Практичні роботи: навч. посіб. для учнів 10-х кл. екон. профілю навчання / Г.О. Горленко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 76 с.
6. Горленко Г.О. Економіка (профільний рівень). Тренувальні вправи + Практичні роботи: навч. посіб. для учнів 11-х кл. екон. профілю навчання / Г.О. Горленко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – 115 с.
7. Горленко Г.О. Завдання для поточного та тематичного оцінювання з економіки (профільний рівень, 10-11 класи) /

- Г.О. Горленко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – 239 с.
8. Горленко Г.О. Збірник задач з економіки: Навчальний посібник для учнів 10-11 класів / Упорядник Горленко Г.О. – Вид. 4-те доп. і перероб. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2009. – 168 с.
  9. Горленко Г.О. Методичний посібник для вчителя до посібника «Економіка (профільний рівень). Тренувальні вправи + Лабораторні роботи» / Г.О. Горленко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. - 79 с.
  10. Горленко Г.О. Практикум з економіки. 10-11 клас. Видання 4-те, перероб. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2009. – 80 с.
  11. Єщенко П.С. Економіка для всіх. – К.: Вища шк., 2009. – 478 с.
  12. Збірник різнорівневих завдань для державної підсумкової атестації з економіки / Тимченко І.Є., Крупська Л.П., Латер Ю.С., Чорна Т.І., Ящишина І.В. За ред. Тимченко І.Є. – Вид. 2, перероб. і доп. – Кам'янець-Подільський: "Абетка-НОВА", 2003. – 136 с.
  13. Книга для вчителя економіки: Довідково-методичне видання / Упоряд. Н.В.Бєскова, В.М.Проценко. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 256 с.
  14. Крупська Л.П. Економіка. 10 клас. Профільний рівень: Підручник для ЗНЗ / Л.П. Крупська, І.Є. Тимченко, Т.І. Чорна. – Х.: Ранок, 2010. – 256 с.
  15. Крупська Л.П. Економіка. 11 клас. Профільний рівень: Підручник для ЗНЗ / Л.П. Крупська, І.Є. Тимченко, Т.І. Чорна. – Х.: Ранок, 2011. – 288 с.
  16. Латер Ю.С., Ящишина І.В. Методичний посібник до «Робочого зошита із загальної економіки». – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004.
  17. Панчишин С. Економіка. 10-11 клас: Тестові завдання. – К.: Либідь, 2003. – 184 с.
  18. Прикладна економіка. Посібник для загальноосвітніх навчальних закладів (10 -11 класів). Підготовлено на основі американського видання «Applied Economics» / за ред. І.Ф. Радіонової. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.
  19. Радіонова І.Ф. Економіка (профільний рівень). 10 клас / І.Ф.Радіонова, В.В.Радченко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – 208 с.
  20. Радіонова І.Ф. Економіка (профільний рівень). 11 клас / І.Ф. Радіонова, В.В. Радченко. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. – 256 с.
  21. Радіонова І.Ф. Економіка (рівень стандарту, академічний рівень). 11 клас. Кам'янець-Подільський: Аксіома: 2011. – 176 с.

22. Радіонова І.Ф., Кравченко І.С., Радченко В.В. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. За ред. І.Ф.Радіонової. – 6-те вид., доповнене, перероблене, виправлене. – Кам'янець-Подільський: «Аксиома» 2008. – 395 с.

<http://cul.com.ua/preview/mprg.pdf> -

<http://www.ukrstat.gov.ua/> -

<http://consumerinfo.org.ua/> -